ĢENERĀLADVOKĀTES JULIANAS KOKOTES [*JULIANE KOKOTT*] SECINĀJUMI,
sniegti 2010. gada 4. martā [1]

I — Ievads

1. Beļģijas Valsts padomes lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par Eiropas Parlamenta un Padomes 2001. gada 27. jūnija Direktīvas 2001/42/EK par noteiktu plānu un programmu ietekmes uz vidi novērtējumu [2] (turpmāk tekstā — "SVN direktīva", SVN nozīmē stratēģisko vides novērtējumu) piemērošanas jomu. Ir jāpārbauda, vai rīcības programmām atbilstoši Padomes 1991. gada 12. decembra Direktīvas 91/676/EEK attiecībā uz ūdeņu aizsardzību pret piesārņojumu, ko rada lauksaimnieciskas izcelsmes nitrāti [3] (turpmāk tekstā — "Nitrātu direktīva"), 5. pantam ir vajadzīgs ietekmes uz vidi novērtējums.

2. SVN direktīvai līdz ar 1985. gada 27. jūnija Direktīvu 85/337/EEK par dažu sabiedrisku un privātu projektu ietekmes uz vidi novērtējumu [4] (turpmāk tekstā — "IVN direktīva") ir jānodrošina, lai atbildīgās iestādes, pieņemot lēmumus, kas ietekmē projektu īstenošanu, ņemtu vērā projektu visu nozīmīgo ietekmi uz vidi. Ar IVN direktīvu tika ieviestas attiecīgas pārbaudes projektu saskaņošanas ietvaros. SVN direktīvā paredzētais ietekmes uz vidi novērtējums turpretim tiek veikts lēmumu pieņemšanas procesā pirms atsevišķu projektu saskaņošanas, bet tas šo saskaņošanu var ietekmēt.

3. Nitrātu direktīva un uz tās pamata izstrādājamās rīcības programmas regulē lauksaimniecības platību mēslošanu. Lauksaimnieki savas platības mēslo ne tikai, lai veicinātu

1 — Oriģinālvaloda — vācu.

2 — OV L 197, 30. lpp.

3 — OV L 375, 1. lpp., redakcijā, kas ir ieviesta ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2003. gada 29. septembra Regulu (EK) Nr. 1882/2003, ar ko Padomes Lēmumam 1999/468/EK pielāgo noteikumus par komitejām, kuras palīdz Komisijai īstenot tai piešķirtās ieviešanas pilnvaras, kas noteiktas dokumentos, uz kuriem attiecas EK līguma 251. pantā minētā procedūra (OV L 284, 1. lpp.).

4 — OV L 175, 40. lpp., nozīmīga ir redakcija, kas ir grozīta ar Direktīvu 2003/35/EK (OV L 156, 17. lpp.).

savu augu kultūru attīstību, bet arī, lai likvidētu dzīvnieku ekskrementus. Ja uzņēmums zemē iestrādā vairāk ekskrementu nekā kultūras var pārstrādāt, tas noved pie pārmērīgas mēslošanas, kura regulāri piesārņo ūdeņus.

4. Izskatāmajā gadījumā tāpēc rodas jautājums, vai rīcības programmu atbilstoši Nitrātu direktīvai ietvaros tiek pieņemti lēmumi, kas vēlāku projektu saskaņošanu ietekmē tādējādi, ka rīcības programmām ir vajadzīgs ietekmes uz vidi novērtējums. Šajā sakarā Tiesai pirmo reizi ir jāiztirzā galvenie SVN direktīvas jautājumi, tas ir, vispirms jēdzienu "plāns" un "programma" nozīme, kā arī to, kādos apstākļos tie nosaka projektu saskaņošanas pamatprincipus.

II — Atbilstošais tiesiskais regulējums

A — *SVN direktīva*

5. SVN direktīvas mērķi it īpaši izriet no tās 1. panta:

"Šīs direktīvas mērķis ir nodrošināt augstu vides aizsardzības līmeni un veicināt noturīgu attīstību, sekmējot ekoloģisko apsvērumu integrēšanu plānu un programmu sagatavošanas un pieņemšanas procesā, nodrošinot, lai saskaņā ar šo direktīvu veiktu vides novērtējumu tādiem plāniem un programmām, kam var būt būtiska ietekme uz vidi."

6. 2. panta a) punktā plāni un programmas ir definētas šādi:

"Šajā direktīvā:

a) "plāni un programmas" ir plāni un programmas, tostarp ar Eiropas Kopienas līdzfinansējumu, kā arī visi plānu un programmu grozījumi:

— kurus sagatavo un/vai pieņem valsts, reģionālā vai vietējā līmenī, vai arī tādi, ko pieņemšanai likumdošanas kārtībā parlamentā vai valdībā sagatavo iestāde, un

— kas prasīti saskaņā ar normatīviem vai administratīviem aktiem."

7. 3. pantā ir noteikts, kādi plāni un programmas ir pakļaujamas pārbaudei. Nozīmīgi ir it īpaši 1.–5. punkts:

3. Šā panta 2. punktā minētajiem plāniem un programmām, kurās noteikta nelielu teritoriju izmantošana vietējā līmenī, vai arī 2. punktā minēto plānu un programmu nelieliem grozījumiem vides novērtējums vajadzīgs tikai tad, ja dalībvalstis konstatē, ka tie var būtiski ietekmēt vidi.

"1. Vides novērtējumu saskaņā ar 4. līdz 9. pantu veic 2. līdz 4. punktā minētajiem plāniem un programmām, kam var būt būtiska ietekme uz vidi.

2. Saskaņā ar [neskarot] 3. punktu, vides novērtējumu veic visiem plāniem un programmām:

4. Dalībvalstis nosaka, vai citi, 2. punktā neminēti plāni un programmas, kuros noteikti pamatprincipi to projektu turpmākās attīstības saskaņošanai, var būtiski ietekmēt vidi.

a) kas sagatavoti lauksaimniecībā, mežsaimniecībā, zvejniecībā, enerģētikā, rūpniecībā, transportā, atkritumu apsaimniekošanā, ūdens resursu apsaimniekošanā, telekomunikāciju un tūrisma nozarē, pilsētas un lauku plānošanā vai zemes lietošanā un kuros noteikti pamatprincipi turpmākās attīstības saskaņošanai projektiem, kas uzskaitīti I un II pielikumā Direktīvai 85/337/EEK; vai

b) kuru iespējamās ietekmes dēļ uz vidi noteikta prasība veikt novērtējumu saskaņā ar Direktīvas 92/43/EEK 6. vai 7. pantu.

5. Dalībvalstis nosaka, vai 3. un 4. punktā minētajiem plāniem un programmām var būt būtiska ietekme uz vidi, izvērtējot katru atsevišķi vai pēc plānu vai programmu veida [noteikšanas], vai arī izmantojot abas minētās metodes. Šim nolūkam, lai nodrošinātu, ka uz plāniem un programmām, kam var būt būtiska ietekme uz vidi, attiecina šīs direktīvas prasības, dalībvalstīm jāņem vērā attiecīgie II pielikumā noteiktie kritēriji.6. [..]"

8. II pielikumā ir minēti kritēriji, lai noteiktu paredzamo ietekmes uz vidi nozīmīgumu 3. panta 5. punkta izpratnē. Ir jāizceļ 1. punkta pirmais ievilkums:

"1. Plānu un programmu raksturojums, it īpaši ņemot vērā

— pakāpi, līdz kādai attiecīgajā plānā vai programmā noteikti projektu un citu pasākumu pamatprincipi attiecībā uz vietas izvēli, darbības veidu, apjomu un darbības nosacījumiem vai resursu piešķiršanu;

[..]."

9. Vēl ir jānorāda, ka kopš 2008. gada Savienība ir 1991. gada ANO/EEK Espo konvencijas "Par ietekmes uz vidi novērtējumu pārrobežu kontekstā" Protokola par stratēģisko vides novērtējumu [5] (turpmāk tekstā — "Protokols par stratēģisko vides novērtējumu") dalībniece [6]. Šajā protokolā ir iekļauts SVN direktīvai līdzīgs regulējums un tas ar šo direktīvu tiek īstenots [7].

B — *Nitrātu direktīva*

10. Lauksaimnieciskas izcelsmes nitrātu radītā ūdeņu piesārņojuma dēļ dalībvalstis saskaņā ar Nitrātu direktīvas 3. pantu noteiktas zonas atzīst par īpaši jūtīgām. Saskaņā ar 5. pantu šīm zonām tās nosaka tā saucamās rīcības programmas:

"1. Divu gadu laikā pēc 3. panta 2. punktā minētās jūtīgo zonu saraksta sākotnējās pieņemšanas vai viena gada laikā pēc katras 3. panta 4. punktā minētās saraksta papildināšanas 1. pantā noteikto mērķu īstenošanai dalībvalstis izveido rīcības programmas attiecībā uz noteiktajām īpaši jūtīgajām zonām.

2. [..]

5 — OV L 308, 35. lpp.

6 — Padomes 2008. gada 20. oktobra Lēmums 2008/871/EK, ar ko Eiropas Kopienas vārdā apstiprina 1991. gada ANO/EEK Espo konvencijas Par ietekmes uz vidi novērtējumu pārrobežu kontekstā Protokolu par stratēģisko vides novērtējumu (OV L 308, 33. lpp.).

7 — Skat. Eiropas Kopienas rezolūciju atbilstoši Espo konvencijas Par ietekmes uz vidi novērtējumu pārrobežu kontekstā Protokola par stratēģisko vides novērtējumu 23. panta 5. punktam (OV L 308, 34. lpp.).

3. Rīcības programmās ņem vērā:

a) pieejamos zinātniskos un tehniskos datus, galvenokārt par attiecīgo lauksaimnieciskas izcelsmes un citas izcelsmes slāpekļa piesārņojumu;

b) vides apstākļus attiecīgās dalībvalsts attiecīgajos reģionos.

4. Rīcības programmas īsteno četru gadu laikā pēc to izveidošanas, un tās veido šādi obligāti pasākumi:

a) III pielikumā uzskaitītie pasākumi;

b) pasākumi, ko dalībvalstis ir noteikušas labas lauksaimniecības prakses kodeksā(-os), kas izveidots(-i) saskaņā ar 4. pantu, izņemot tos, kurus aizstāj III pielikumā uzskaitītie pasākumi.

5. Bez tam saskaņā ar rīcības programmām dalībvalstis veic tādus papildu pasākumus vai pastiprinātas darbības, kādas uzskata par vajadzīgām, ja sākumā vai atbilstīgi pieredzei, kas gūta rīcības programmu īstenošanā, izrādās, ka 4. punktā minētie pasākumi nebūs pietiekami 1. pantā noteikto mērķu sasniegšanai. Izvēloties šos pasākumus vai darbības, dalībvalstis ņem vērā to efektivitāti un izmaksas attiecībā pret citiem iespējamiem aizsargpasākumiem.

6. Dalībvalstis izstrādā un īsteno piemērotas uzraudzības un kontroles programmas, lai novērtētu saskaņā ar šo pantu izveidoto rīcības programmu efektivitāti.

Dalībvalstis, kas 5. pantu piemēro visā valsts teritorijā, izraudzītajās mērījumu vietās uzrauga nitrātu saturu ūdeņos (virszemes ūdeņos un gruntsūdeņos), kas ļauj noteikt, kādā mērā ūdeņi ir piesārņoti ar lauksaimnieciskas izcelsmes nitrātiem.

7. Dalībvalstis vismaz reizi četros gados pārskata un vajadzības gadījumā groza rīcības programmas, iekļaujot papildu pasākumus, ko veic saskaņā ar 5. punktu. Par izmaiņām rīcības programmās tās informē Komisiju."

C — *IVN direktīva*

11. IVN direktīva ir novērtējuma pienākuma atbilstoši SVN direktīvas 3. panta 2. punkta a) apakšpunkta piesaistes punkts.

12. Saskaņā ar IVN direktīvas 4. panta 1. punktu ietekmes uz vidi novērtējumam pakļauj projektus, kas uzskaitīti I pielikumā. I pielikuma 17. punktā ir minētas noteiktas iekārtas dzīvnieku audzēšanai, proti:

"17. Iekārtas intensīvai putnu vai cūku audzēšanai ar vairāk nekā:

a) 85 000 vietām broileriem, 60 000 vietām dējējvistām,

b) 3 000 vietām nobarojamām cūkām (virs 30 kg) vai

c) 900 vietām sivēnmātēm."

13. Projekti atbilstoši II pielikumam tiek novērtēti tad, ja tiem var būt būtiska ietekme uz vidi. II pielikuma 1. punktā citu starpā ir minēti šādi projekti:

"b) projekti neapstrādātās zemes vai daļēji neskarto platību izmantošanai zemkopībā;

[..]

e) intensīvās mājlopu iekārtas (projekti, kas nav ietverti I pielikumā)."

14. 8. pantā ir noteikta novērtējuma rezultātu izmantošana:

"Attīstības saskaņošanas procedūrā jāņem vērā informācija, kas iegūta saskaņā ar 5., 6. un 7. pantu."

D — *Direktīva 2003/35*

15. Norādīts ir arī uz Eiropas Parlamenta un Padomes 2003. gada 26. maija Direktīvu

2003/35/EK, ar ko paredz sabiedrības līdzdalību dažu ar vidi saistītu plānu un programmu izstrādē un ar ko attiecībā uz sabiedrības līdzdalību un iespēju griezties tiesās groza Padomes Direktīvas 85/337/EEK un 96/61/EK [8]. 2. pants ir veltīts sabiedrības līdzdalībai attiecībā uz plāniem un programmām. Tomēr 2. panta 5. punktā no tās ir izslēgti I pielikumā norādītie plāni un programmas, attiecībā uz kurām ietekmes uz vidi novērtējums ir izskatīts jau atbilstoši SVN direktīvai. Plāni un programmas atbilstoši Nitrātu direktīvas 5. panta 1. punktam tiek minēti Direktīvas 2003/35 I pielikuma c) punktā.

E — *Vides aizsardzības direktīvas*

16. SVN direktīvas 3. panta 2. punkta b) apakšpunktā noteiktais novērtēšanas pienākums attiecas uz vides aizsardzības tiesībām, kuras ir paredzētas Padomes 1992. gada 21. maija Direktīvā 92/43/EEK par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību [9] (turpmāk tekstā — "Dzīvotņu aizsardzības direktīva") un Padomes 1979. gada 2. aprīļa Direktīvā 79/409/EEK par savvaļas putnu aizsardzību [10] (turpmāk tekstā — "Putnu aizsardzības direktīva"). Šīs direktīvas paredz aizsargājamo dabas teritoriju noteikšanu zināmiem dzīvotņu un sugu veidiem.

Dzīvotņu aizsardzības direktīvas 6. panta 3. un 4. punkts, kas atbilstoši 7. pantam ir piemērojams arī putnu aizsardzības teritorijām, regulē plānu un projektu, kas šīs aizsargājamās teritorijas var būtiski ietekmēt, novērtējumu un apstiprināšanu:

"3. Visos plānos vai projektos, kas nav tieši saistīti ar konkrēto teritoriju vai nav vajadzīgi tās apsaimniekošanai, bet kas atsevišķi vai kopā ar citiem plāniem vai projektiem varētu būtiski ietekmēt minēto teritoriju, attiecīgi izvērtē ietekmi uz šo teritoriju, ievērojot tās aizsardzības mērķus. Ņemot vērā novērtējuma atzinumus par ietekmi uz minēto teritoriju, un saskaņā ar 4. punkta noteikumiem, kompetentā valsts iestāde piekrīt plāna vai projekta īstenošanai tikai tad, ja tā ir pārliecinājusies, ka netiks izjaukta attiecīgās teritorijas viengabalainība, un vajadzības gadījumā noskaidrojusi plašas sabiedrības viedokli.

4. Ja, neņemot vērā negatīvu vērtējumu saistībā ar ietekmi uz teritoriju, alternatīvu risinājumu trūkuma dēļ plāns vai projekts tomēr ir jāīsteno sevišķi svarīgu sabiedrības interešu labā, kas ietver arī sociāla un ekonomiska rakstura intereses, tad dalībvalsts veic visus vajadzīgos kompensācijas pasākumus, lai nodrošinātu *Natura* 2000 tīkla kopējās vienotības aizsardzību. [..]"

8 — Iepriekš minēta 4. zemsvītras piezīmē.

9 — OV L 206, 7. lpp., nozīmīga ir redakcija, kas ir ieviesta ar Padomes 2006. gada 20. novembra Direktīvu 2006/105/EK, ar ko pielāgo Direktīvas 73/239/EEK, 74/557/EEK un 2002/83/EK vides jomā saistībā ar Bulgārijas un Rumānijas pievienošanos (OV L 363, 368. lpp.).

10 — OV L 103, 1. lpp., nozīmīga ir redakcija, kas ir ieviesta ar Direktīvu 2006/105.

F — *Beļģijas tiesības*

17. Saskaņā ar iesniedzējtiesas sniegto informāciju Valonijas reģions 2007. gada 15. februārī pieņēma lēmumu grozīt Vides aizsardzības kodeksa II grāmatu, kas veido Ūdens aizsardzības kodeksu, kurš attiecas uz slāpekļa ilgtermiņa apsaimniekošanu lauksaimniecībā [11]. Šis lēmums ir reģiona rīcības programma atbilstoši Nitrātu direktīvas 5. pantam.

III — Pamata lieta un lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu

18. Vides aizsardzības organizācijas *Terre Wallonne* un *Inter-Environnement Wallonie* par Valonijas reģiona lēmumu, ar kuru atbilstoši Nitrātu direktīvas 5. pantam tika noteikta reģiona rīcības programma, cēla prasību Valsts padomē. Cita starpā tās izvirza prasījumu, ka reģionam esot bijis jāveic ietekmes uz vidi novērtējums atbilstoši SVN direktīvai.

19. Šajā sakarā Valsts padome lūdz Tiesu atbildēt uz šādiem jautājumiem:

1) Vai slāpekļa apsaimniekošanas programma, kura attiecas uz noteiktajām jūtīgajām zonām, kuras izveidošana ir paredzēta Nitrātu direktīvas 5. panta 1. punktā, ir plāns vai programma, kura paredzēta SVN direktīvas 3. panta 2. punkta a) apakšpunktā un kura tika izstrādāta lauksaimniecībai, mežsaimniecībai, zvejniecībai, enerģētikai, rūpniecībai, transportam, atkritumu apsaimniekošanai, ūdens resursu apsaimniekošanai, telekomunikāciju un tūrisma nozarei, pilsētas un lauku teritoriālajai plānošanai vai zemes lietošanai, un vai minētā slāpekļa apsaimniekošanas programmā ir definēti pamatprincipi, saskaņā ar kuriem nākotnē tiek saskaņoti projekti, kas uzskaitīti IVN direktīvas I un II pielikumā?

2) Vai slāpekļa apsaimniekošanas programma, kura attiecas uz noteiktajām jūtīgajām zonām, kuras izveidošana ir paredzēta Nitrātu direktīvas 5. panta 1. punktā, ir plāns vai programma, kura paredzēta SVN direktīvas 3. panta 2. punkta b) apakšpunktā, saistībā ar kuru, ņemot vērā, ka tai var būt ietekme uz konkrētām teritorijām, ir obligāti jāveic vērtējums saskaņā ar Dzīvotņu aizsardzības direktīvas 6. un 7. pantu, it īpaši ja attiecīgā slāpekļa apsaimniekošanas programma attiecas uz visām noteiktajām jūtīgajām zonām Valonijas reģionā?

11 — 2007. gada 7. marta *Moniteur Belge* Nr. 68, 11118. un nākamās lpp.

3) Vai slāpekļa apsaimniekošanas programma, kas attiecas uz noteiktajām jūtīgajām zonām, kuras izveidošana ir paredzēta Nitrātu direktīvas 5. panta 1. punktā, ir cits SVN direktīvas 3. panta 2. punktā neminēts plāns vai programma, kura nosaka pamatprincipus, saskaņā ar kuru nākotnē varēs saskaņot projektus, un saistībā ar kuru dalībvalstīm saskaņā ar 3. panta 4. punktu un 5. punktā paredzētajā kārtībā ir jānosaka, vai tai var būt ievērojama ietekme uz vidi?

20. Rakstveida procesā kā pamata tiesvedības dalībnieki piedalījās *Inter-Environnement Wallonie* un Valonijas reģions, kā arī Beļģijas Karaliste, Čehijas Republika un Komisija. Izņemot Čehijas Republiku, šie lietas dalībnieki piedalījās arī 2010. gada 21. janvāra tiesas sēdē.

IV — Tiesiskais vērtējums

21. Valsts padomes jautājumi attiecas uz trim gadījumiem, saskaņā ar kuriem atbilstoši SVN direktīvas 3. pantam ir vajadzīgs ietekmes uz vidi novērtējums. Tie ir plāni un programmas,

— ar ko nosaka pamatprincipus turpmākas attīstības saskaņošanai projektiem, uz kuriem attiecas IVN direktīva (SVN direktīvas 3. panta 2. punkts a) apakšpunkts, skat. tālāk B daļu),

— kuru iespējamās ietekmes uz aizsargājamām teritorijām dēļ noteikta prasība veikt novērtējumu saskaņā ar Dzīvotņu aizsardzības direktīvu (SVN direktīvas 3. panta 2. punkts b) apakšpunkts, skat. tālāk C daļu), vai

— ar ko nosaka pamatprincipus turpmākas attīstības saskaņošanai projektiem, kuriem var būt būtiska ietekme uz vidi (SVN direktīvas 3. panta 4. un 5. punkts, skat. tālāk D daļu).

22. Attiecībā uz visām gadījumu grupām vispirms rodas jautājums, vai rīcības programmas saskaņā ar Nitrātu direktīvas 5. pantu vispār ir plāni un programmas SVN direktīvas izpratnē (skat. tālāk A daļas 1. punktu), un vai ir vajadzīgs abstrakti pārbaudīt, vai rīcības programmām var būt būtiska ietekme uz vidi (skat. tālāk A daļas 2. punktu).

A — *Ievadpiezīmes*

1) Par "plānu un programmu" jēdzieniem

23. Beļģija norāda, ka Valonijas reģiona lēmums, kas veido strīda priekšmetu, esot likumisks regulējums un tāpēc tas neesot plāns vai programma SVN direktīvas izpratnē. Šī interpretācija balstīta uz atbilstošu atziņu, ka rīcības programma saskaņā ar Nitrātu direktīvas 5. pantu un līdz ar to arī [Valonijas reģiona] lēmums nepieciešami iekļauj regulējumu, kas var būt paredzēts arī likumā. Izolēti aplūkojot vārdu nozīmi, šķiet, ka nav izslēgts, ka jēdzienus "plāns" un "programma" var saprast tādējādi, ka tie izslēdz likumus. Varētu būt iekļauti nodomi attiecībā uz nākotni, kuriem ir vajadzīga turpmāka īstenošana, bet ne tieši piemērojamas normas.

24. Tomēr likumdevējs šai ierobežojošajai izpratnei nav sekojis. Attiecībā uz Nitrātu direktīvas 5. pantā paredzēto rīcības programmu un tātad arī minēto lēmumu tas izriet jau no tā, ka tas ticis apzīmēts kā programma. Faktu, ka šim apzīmējumam Nitrātu direktīvā nav citādāka satura nekā tas, kas atbilst SVN direktīvai, apliecina Direktīva 2003/35 (skat. tālāk a) apakšpunktu). Taču arī SVN direktīvas mērķi (skat. tālāk b) apakšpunktu) un sistemātiskā uzbūve (skat. tālāk c) apakšpunktu), kā arī protokols par stratēģisko ietekmes uz vidi novērtējumu, kurā tikuši iestrādāti SVN direktīvai līdzīgi mērķi, norāda uz to, ka likumiskos pasākumus nevar no paša sākuma izslēgt no SVN direktīvas piemērošanas jomas.

a) Par Direktīvu 2003/35

25. Pārliecinošākais arguments, ka rīcības programmas atbilstoši Nitrātu direktīvas 5. pantam ir plāni un programmas SVN direktīvas izpratnē, izriet no citas direktīvas, tas ir, Direktīvas 2003/35, uz kuru norāda jau iesniedzējtiesa. Blakus citiem jautājumiem šī direktīva attiecas uz sabiedrības līdzdalību dažu ar vidi saistītu plānu un programmu izstrādē.

26. Rīcības programmas atbilstoši Nitrātu direktīvas 5. pantam Direktīvas 2003/35 2. panta 2. punktā un I pielikuma c) apakšpunktā ir tieši apzīmētas kā plāni un programmas.

27. Likumdevējam tāpat bija skaidrība par to, ka SVN direktīva arī ietver plānus un programmas, jo Direktīvas 2003/35 2. panta 5. punktā tas noregulēja situācijas, kurās citādi varēja tikt piemērotas abas direktīvas: Direktīvā 2003/35 paredzētā sabiedrības līdzdalība notiek tikai tad, ja saistībā

ar attiecīgo plānu vai programmu nav ticis veikts SVN direktīvā paredzētais ietekmes uz vidi novērtējums.

28. Būtu pretrunīgi, ja Direktīvā 2003/35 rīcības programmas likumdevējs būtu tieši apzīmējis kā plānus un programmas un pat būtu paredzējis ietekmes uz vidi novērtējuma iespēju atbilstoši SVN direktīvai, bet rīcības programmas nevarētu būt plāni un programmas SVN direktīvas izpratnē, jo tām ir jāiekļauj likumiskais regulējums.

b) Par SVN direktīvas mērķiem

29. Likumisku pasākumu iekļaušana atbilst arī SVN direktīvas mērķiem. Saskaņā ar 1. pantu SVN direktīvas mērķis ir nodrošināt augstu vides aizsardzības līmeni, sekmējot ekoloģisko apsvērumu integrēšanu plānu un programmu sagatavošanas un pieņemšanas procesā, nodrošinot, lai saskaņā ar šo direktīvu tiktu veikts ietekmes uz vidi novērtējums tādiem plāniem un programmām, kam var būt būtiska ietekme uz vidi.

30. Jēdzienu pāra "plāni un programmas" interpretācijai tādējādi būtu jānodrošina, lai pasākumiem, kuriem var būt būtiska ietekme uz vidi, tiktu veikts ietekmes uz vidi novērtējums. Tādējādi, tāpat kā IVN direktīvas [12] gadījumā, nozīme vispirms ir jāpievērš apstāklim, vai attiecīgajiem pasākumiem var būt būtiska ietekme uz vidi. Likumiskajam regulējumam, it īpaši gadījumā, ja ar to var tikt atļauts kaitēt videi, šāda ietekme var būt.

31. Specifiskais plānu un programmu pārbaudes mērķis ir saskatāms, ievērojot izstrādāšanas vēsturi, proti, SVN direktīva papildina vairāk nekā desmit gadus vecāku IVN direktīvu, kuras priekšmets ir ietekmes uz vidi ievērošana, saskaņojot projektus.

32. Piemērojot IVN direktīvu, kļuva redzams, ka projektu pārbaudes brīdī būtiska ietekme uz vidi bieži pastāv jau agrāku plānošanas pasākumu dēļ [13]. Tādēļ šo ietekmi gan

12 — Skat., piemēram, 1996. gada 24. oktobra spriedumu lietā C-72/95 *Kraaijeveld* u.c. (*Recueil*, I-5403. lpp., 32. un 39. punkts), 1999. gada 16. septembra spriedumu lietā C-435/97 *WWF* u.c. (*Recueil*, I-5613. lpp., 40. punkts), 2000. gada 19. septembra spriedumu lietā C-287/98 *Linster* (*Recueil*, I-6917. lpp., 52. punkts), 2008. gada 28. februāra spriedumu lietā C-2/07 *Abraham* u.c. (Krājums, I-1197. lpp., 32. punkts), kā arī 2008. gada 25. jūlija spriedumu lietā C-142/07 *Ecologistas en Acción-CODA* (Krājums, I-6097. lpp., 33. punkts).

13 — Padomes Direktīvas par noteiktu plānu un programmu ietekmes uz vidi novērtējumu priekšlikums, COM(96) 511, galīgā redakcija, 6. lpp.

var izskatīt ietekmes uz vidi novērtējumā, bet, saskaņojot projektu, to vairs nevar pilnībā ņemt vērā. Šī iemesla dēļ ir saprātīgi šādu ietekmi uz vidi izskatīt jau sagatavošanas pasākumu stadijā un šajā sakarā ņemt to vērā.

33. Piemēram, abstraktā ceļu plānā var paredzēt, ka ceļš ir uzbūvējams noteiktā koridorā. Tādēļ, vēlāk apstiprinot konkrētu ceļa būves projektu, iespējams, vairs netiek pārbaudīts, vai alternatīvām ārpus šī koridora būtu mazāka ietekme uz vidi. Šī iemesla dēļ, jau nosakot koridoru, būtu jāpārbauda, kāda ietekme uz vidi ir ceļa [būvēšanas iespēju] ierobežojumam un vai ir jāiekļauj alternatīvas.

34. Projektu saskaņošanas kritēriji, kuriem var būt būtiska ietekme uz vidi, var būt dažāda rakstura. Ar teritoriju saistītos plānos var ar atšķirīgu precizitāti noteikt, kur drīkst īstenot noteiktus projektus. Būtiska ietekme uz vidi var būt arī pasākumiem, kas nosaka, kādā veidā projekti ir īstenojami. Šādi (fiktīvajam) regulējumam, ar kuru tiktu atļauta dzīvnieku neattīrītu ekskrementu tiešā novadīšana no dzīvnieku intensīvās audzēšanas iekārtām dabiskajos ūdeņos, būtu būtiska ietekme uz vidi.

35. Tāpēc visaptveroša būtiskas ietekmes uz vidi ievērošana ir iespējama tikai tad, ja tā tiek pārbaudīta saistībā ar visiem sagatavošanas pasākumiem, kuri var izraisīt to, ka vēlāk īstenojamiem projektiem ir šāda ietekme. Šādā ziņā jēdzieni "plāns" un "programma" ir jāsaprot tik plaši, lai tie ietvertu arī likumisku regulējumu.

c) Jēdzienu "plāns" un "programma" sistemātiskā saistība SVN direktīvā

36. SVN direktīvas regulējums šo jēdzienu "plāns" un "programma" interpretāciju apstiprina.

37. Atbilstoši SVN direktīvas 2. panta a) punktam ar izteikumu "plāni un programmas" direktīvas izpratnē apzīmē plānus un programmas, tostarp ar Eiropas Kopienas līdzfinansējumu, kā arī visus plānu un programmu grozījumus, kurus sagatavo un/vai

pieņem valsts, reģionālā vai vietējā līmenī, vai arī tādus, ko pieņemšanai likumdošanas kārtībā parlamentā vai valdībā sagatavo iestāde, un kas prasīti saskaņā ar normatīviem vai administratīviem aktiem.

38. Šajā normā jēdzienu pāris tiek nevis definēts, bet gan kvalificēts: direktīvas izpratnē ar izteikumu "plāni un programmas" saprot plānus un programmas, kas atbilst noteiktiem — papildu — nosacījumiem.

39. Pirmais no šiem nosacījumiem vismaz skaidri nosaka, ka likumdošanas process, kurā tika pieņemts Valonijas reģiona lēmums, neliedz piemērot SVN direktīvu. Proti, pirmajā ievilkumā ir tieši paredzēts, ka plānus un programmas var izstrādāt likumdošanas ceļā. Turklāt tas liecina par to, ka plāni un programmas var būt pasākumi, kas arī atbilstoši to saturam ir likumdošanas dabas.

40. Inter-Environnement Wallonie šajā sakarā norāda uz atšķirību ar IVN direktīvu: IVN direktīvas 1. panta 5. punktā likumiskie pasākumi ir tieši izslēgti no piemērošanas jomas [14]. SVN direktīvas gadījumā šāda izņēmuma nav, lai gan likumdošanas projektus tā skar ar daudz lielāku varbūtību nekā IVN direktīva.

41. Otrais nosacījums nosaka robežas Beļģijas bažām, ka ietekmes uz vidi novērtējums esot jāveic attiecībā uz visiem iespējamajiem likumiem. Visaptverošs pienākums veikt likumu ietekmes uz vidi novērtējumu ir izslēgts jau tāpēc, ka atbilstoši 2. panta a) punkta otrajam ievilkumam SVN direktīva iekļauj tikai plānus un projektus, kas *prasīti* saskaņā ar normatīviem vai administratīviem aktiem. Brīvs politisks lēmums attiecībā uz likumprojektiem tādēļ netiek pakļauts novērtējuma pienākumam.

42. Tomēr ar šo ierobežojumu Valonijas reģiona rīcības programma gan netiek izslēgta no ietekmes uz vidi novērtējuma. Tā balstīta uz pienākumu noteikt regulējumu, tas ir, Nitrātu direktīvas 5. pantu. Tai ir jāietver saistošā veidā paredzētie noteikumi, kas izriet no direktīvas pielikumiem, tādi kā regulējums

14 — Šajā ziņā skat. 12. zemsvītru piezīmē minētos spriedumus lietās *WWF* u.c., 55. un nākamie punkti, kā arī *Linster*, 41. un nākamie punkti.

par mēslojuma iestrādāšanu zemē (5. panta 4. punkts un III pielikuma 1. un 2. punkts) [15].

43. Visbeidzot, par to, lai iekļautu arī likumus, liecina arī SVN direktīvas 3. panta 2. punkta a) apakšpunkts un 4. punkts. Atbilstoši šiem noteikumiem plānos un programmās var tikt noteikti pamatprincipi projektu turpmākās attīstības saskaņošanai. Saskaņā ar II pielikuma 1. punkta pirmo ievilkumu likumdevēja interese šajā sakarā vispirms bija vērsta uz pakāpi, kādā plāns vai programma nosaka projektu un citu pasākumu pamatprincipus attiecībā uz vietas izvēli, darbības veidu, apjomu un darbības nosacījumiem vai resursu piešķiršanu. Regulējums par šiem jautājumiem tā rakstura ziņā var būt likumiskās dabas.

d) Par Protokolu par stratēģisko vides novērtējumu

44. Protokols par stratēģisko vides novērtējumu [16], kas ir Savienības starptautisks akts ANO un EEK ietvaros, arī atklāj, ka likumisku pasākumu ietekmes uz vidi novērtējums nav attālā perspektīva. Atbilstoši 13. panta 1. punktam katra līgumslēdzēja puse cenšas nodrošināt, ka vides un arī veselības apsvērumi ir ņemti vērā un integrēti, ciktāl tas ir iespējams, tādu politikas un normatīvo aktu projektu sagatavošanā, kuriem varētu būt būtiska ietekme uz vidi un arī uz veselību. Turklāt runa nav tikai par to, lai vides apsvērumus kādā formā ņemtu vērā, bet gan ka atbilstoši 13. panta 2. punktam piemēroti protokola principi un elementi ir jāievēro.

45. No šīm saistībām gan neizriet obligāts pienākums veikt likumprojektu ietekmes uz vidi novērtējumu, taču protokola līgumslēdzējas puses, tas ir, arī Eiropas Savienība, šādu pārbaudi acīmredzami uzskata par iespējamu un saprātīgu.

e) Starpsecinājums

46. Rezumējot ir jānorāda, ka rīcības programmas atbilstoši Nitrātu direktīvas

15 — 2001. gada 8. marta spriedums lietā C-266/00 Komisija/Luksemburga (*Recueil*, I-2073. lpp.), 2003. gada 2. oktobra spriedums lietā C-322/00 Komisija/Nīderlande (*Recueil*, I-11267. lpp.) un 2005. gada 22. septembra spriedums lietā C-221/03 Komisija/Beļģija (Krājums, I-8307. lpp.) par Nitrātu direktīvas nepietiekamu transponēšanu parāda rīcības programmu likumisko raksturu.

16 — Skat. šo secinājumu 9. punktu.

5. pantam, lai gan tām ir likumdošanas raksturs, ir plāni un programmas SVN direktīvas izpratnē.

2) Par būtiskas ietekmes uz vidi iespēju

47. Komisija uzskata, ka SVN direktīvas 3. panta 1. punktā paredzētā pienākuma veikt ietekmes uz vidi novērtējumu nosacījums katrā ziņā esot tas, ka attiecīgajam plānam vai programmai var būt būtiska ietekme uz vidi. SVN direktīvas 3. panta 1. punktu patiešām varot saprast tādējādi, ka būtiskas ietekmes uz vidi iespēja vienmēr ir ietekmes uz vidi novērtējuma veikšanas pienākuma atsevišķs nosacījums. Plānu un programmu, kurām var būt būtiska ietekme uz vidi, pakļaušana ietekmes uz vidi novērtējumam atbilstot direktīvas mērķim saskaņā ar tās 1. pantu.

48. Tomēr, aplūkojot atsevišķus pārbaudes pienākuma noteikumus, ir redzams, ka tie konkretizē būtiskas ietekmes uz vidi iespēju, kādēļ šīs iespējas atsevišķa pārbaude nav vajadzīga [17].

49. Tas skaidri izriet no SVN direktīvas 3. panta 2. punkta, kurš nosaka, ka saskaņā ar 3. punktu vides novērtējumu veic *visiem* plāniem un programmām, kas atbilst a) vai b) punkta nosacījumiem. Papildu prasība attiecībā uz būtiskas ietekmes uz vidi iespēju ar to būtu nesaderīga.

50. Pārbaudes pienākuma otrajā gadījumā, tas ir, SVN direktīvas 3. panta 2. punkta b) apakšpunktā, ir konkretizēts būtiskas ietekmes uz vidi nosacījums. Nozīme ir būtiskas ietekmes uz vidi iespējas specifiskai izpausmei, tas ir, tam, vai ir vajadzīgs ietekmes uz vidi novērtējums atbilstoši Dzīvotņu aizsardzības direktīvas 6. pantam. Šāds novērtējums attiecībā uz plāniem un projektiem ir nepieciešams, ja, pamatojoties uz objektīviem apstākļiem, nevar izslēgt, ka tie atsevišķi vai kopā ar citiem plāniem vai projektiem varētu

17 — Šķiet, ka šāda izpratne izriet arī no dalībvalstu pārstāvju un Eiropas Komisijas Ģenerāldirektorāta "Vide" izstrādātajām "Komisijas Vadlīnijām Eiropas Parlamenta un Padomes 2001. gada 27. jūnija Direktīvas 2001/42/EK par noteiktu plānu un programmu ietekmes uz vidi novērtējumu īstenošanai" (3.21. punkts).

būtiski ietekmēt aizsargājamo teritoriju [18]. Šajā sakarā runa nav abstrakti par vides apdraudējumu, bet gan par attiecīgai teritorijai noteiktajiem saglabāšanas mērķiem [19]. Tāpēc būtu kļūdaini, vēlreiz atsevišķi un atkarībā no citiem kritērijiem pārbaudīt, vai būtiska ietekme uz vidi ir iespējama.

51. Turpretim SVN direktīvas 3. panta 3. un 4. punktā paredzētajiem pārbaudes pienākumiem nav vajadzīga šī nosacījuma specifiskā izpausme. Tā vietā būtiskas ietekmes uz vidi iespēja tajos tieši tiek pieņemta. Komisijas izpratne šajos gadījumos izraisītu šī raksturojuma dubulto izskatīšanu.

52. Tikai SVN direktīvas 3. panta 2. punkta a) apakšpunkts neietver nekādus nosacījumus, kas acīmredzami prasītu būtiskas ietekmes uz vidi iespējas pārbaudi. Tieši šī atšķirība no citiem pārbaudes pienākumiem atklāj, ka šajā gadījumā likumdevējs neparedzēja būtiskas ietekmes uz vidi iespējas atsevišķu pārbaudi. Turpretim likumdevējs par pamatu ņēmis to, ka SVN direktīvas 3. panta 2. punkta a) apakšpunktā iekļauto plānu un programmu gadījumā būtiska ietekme uz vidi katrā ziņā ir sagaidāma.

53. Turklāt šī regulējuma tehnika tika piemērota arī IVN direktīvā. Projektiem atbilstoši 4. panta 1. punktam un I pielikumam katrā ziņā ir vajadzīgs ietekmes uz vidi novērtējums, bet projekti atbilstoši II pielikumam ir jānovērtē tikai tad, ja tiem var būt būtiska ietekme uz vidi [20].

54. Tādējādi nav vajadzīga būtiskas ietekmes uz vidi iespējas atsevišķā pārbaude.

B — *Par pirmo jautājumu*

55. Ar pirmo jautājumu Valsts padome vēlas noskaidrot, vai atbilstoši SVN direktīvas 3. panta 2. punkta a) apakšpunktam Valonijas reģiona programmai ir vajadzīgs ietekmes uz vidi novērtējums. Saskaņā ar šo normu, neskarot 3. punktu, vides novērtējumu veic visiem plāniem un programmām, kas

18 — 2004. gada 7. septembra spriedums lietā C-127/02 *Waddenvereniging* un *Vogelbeschermingsvereniging* (Krājums, I-7405. lpp., 45. punkts) un 2007. gada 13. decembra spriedums lietā C-418/04 Komisija/Īrija (Krājums, I-10947. lpp., 238. punkts).

19 — Skat. iepriekš 18. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā Komisija/Īrija, 259. punkts.

20 — Skat. iepriekš 12. zemsvītras piezīmē minētos spriedumus.

sagatavoti lauksaimniecībā, mežsaimniecībā, zvejniecībā, enerģētikā, rūpniecībā, transportā, atkritumu apsaimniekošanā, ūdens resursu apsaimniekošanā, telekomunikāciju un tūrisma nozarē, pilsētas un lauku plānošanā vai zemes lietošanā un kuros noteikti pamatprincipi turpmākās attīstības saskaņošanai projektiem, kas uzskaitīti IVN direktīvas I un II pielikumā.

56. Strīds nav par to, ka Valonijas reģiona lēmums tika sagatavots lauksaimniecības jomā, jo tas attiecas uz slāpekļa apsaimniekošanu lauksaimniecībā. Vienlaicīgi tas attiecas uz ūdens resursu apsaimniekošanu, jo tā mērķis ir ūdens kvalitātes aizsardzība. Ir arī skaidrs, ka uz šo rīcību programmu neattiecas SVN direktīvas 3. panta 3. punktā paredzētā *de-minimis* klauzula.

57. Starp lietas dalībniekiem tomēr pastāv strīds par to, vai lēmums nosaka pamatprincipus turpmākās attīstības saskaņošanai projektiem, kas ir uzskaitīti IVN direktīvas I un II pielikumā.

58. It īpaši Beļģija uzskata, ka mēslojuma iestrādāšana zemē nav projekts, kura ietekme uz vidi ir jāpārbauda. Valsts padome, turpretim, uzskata par iespējamu, ka lēmums nosaka pamatprincipus iekārtu intensīvai audzēšanai atbilstoši IVN direktīvas I pielikuma 17. punktam vai II pielikuma 1. punkta e) apakšpunktam saskaņošanai, kā arī projektiem neapstrādātās zemes vai daļēji neskarto platību izmantošanai zemkopībā atbilstoši II pielikuma 1. punkta b) apakšpunktam.

59. Darbības programmai atbilstoši Nitrātu direktīvas 5. pantam attiecībā uz šāda veida projektiem bez šaubām ir nozīme, jo, audzējot dzīvniekus, rodas ekskrementi, tas ir, organiskais slāpekļa mēslojums, kas ir jālikvidē, un, neapstrādāto zemi vai daļēji neskarto platību izmantojot zemkopībā, var tikt izmantots slāpekļa mēslojums. Tomēr rodas jautājums, vai ar šo nozīmi pietiek, lai izveidotu *pamatprincipus* šādu projektu turpmākās attīstības saskaņošanai.

1) Par pamatprincipu jēdzienu

60. Saistībā ar pamatprincipu jēdzienu ir jāievēro mērķis katra lēmuma, kas ietver kritērijus vēlākai projektu saskaņošanai, ietekmi uz vidi ņemt vērā jau saistībā ar šo pašu lēmumu [21].

21 — Skat. šo secinājumu 29. un nākamos punktus.

61. Tomēr nav skaidrs, kādā mērā plānu un projektu kritērijiem ir jāietekmē atsevišķi projekti, lai varētu uzskatīt, ka ar kritērijiem tiek noteikti pamatprincipi.

62. Likumdošanas procesā Nīderlande un Austrija izteica priekšlikumu noteikt, ka, lai attiecībā uz projektu vajadzētu veikt ietekmes uz vidi novērtējumu, pamatprincipiem būtu *jānosaka* projektu vieta, veids vai apjoms [22]. Lai vajadzētu veikt ietekmes uz vidi novērtējumu, esot vajadzīgi ļoti specifiski, galīgi kritēriji. Tā kā šis priekšlikums netika pieņemts, pamatprincipu jēdziens ar šiem nosacījumiem nav ierobežots.

63. Čehijas Republikas interpretācijas pamatā arī ir šaura pamatprincipu noteikšanas izpratne. Tā lūdz, lai noteikti projekti tieši vai netieši būtu plāna vai programmas priekšmets.

64. Tomēr plāni vai programmas ļoti dažādā veidā vai ietekmēt atsevišķu projektu saskaņošanu un šajā sakarā negatīvi ietekmēt pienācīgu ietekmes uz vidi ņemšanu vērā. Tāpēc SVN direktīvas pamatā ir ļoti plašs pamatprincipu jēdziens.

65. Īpaši skaidrs tas kļūst, ņemot vērā kritēriju, kas dalībvalstīm jāievēro, atbilstoši 3. panta 5. punktam vērtējot plānu vai programmu paredzamo ietekmi. Proti, tām ir jāņem vērā *pakāpe*, līdz kādai attiecīgajā plānā vai programmā ir noteikti projektu un citu pasākumu pamatprincipi attiecībā uz vietas izvēli, darbības veidu, apjomu un darbības nosacījumiem vai resursu piešķiršanu [23] (II pielikuma 1. punkta pirmais ievilkums). Tādēļ pamatprincipu jēdziens ir jāsaprot fleksiblā veidā. Tie nevis paredz galīgus nosacījumus, bet ietver arī ietekmes formas, kas vēl pieļauj brīvu rīcību konkrētu detaļu izstrādāšanai.

66. Pretēji Beļģijas uzskatam II pielikuma 1. punkta pirmajā ievilkumā paredzētais dažādu pazīmju uzskaitījums nav jāsaprot kumulatīvi, katrā ziņā ne tādā ziņā, ka pamatprincipiem ir jāattiecas uz visām šīm pazīmēm. Novērtējot ietekmes uz vidi nozīmi, visos piecos II pielikuma 1. punkta ievilkumos minētās pazīmes ir jāņem vērā tikai "it īpaši". Ja saraksts nav noslēgts kopumā, tad šādu prasību nevar izvirzīt arī attiecībā uz saraksta daļām. Turklāt šāda atsevišķu pazīmju

22 — Padomes 1999. gada 17. novembra dokuments 12967/99, 10. zemsvītras piezīmē: "by determining their location, nature or size".

23 — Kā izriet no citu valodu redakcijām (piemēram, *allocation* [FR] un *allocating* [EN]), ar jēdzienu resursu "Inanspruchnahme" ["izmantošana"] drīzāk ir saprotama "piešķiršana".

kumulatīvā iedarbība būtu pretrunā pakāpes jēdziena izmantošanai II pielikuma 1. punktā. Šis jēdziens netieši nozīmē, ka dažādas pazīmes var būt skartas dažādā intensitātē, tas ir, ka attiecīgajā gadījumā tās var nebūt skartas. Tikai šāda pieeja galu galā atbilst mērķim veikt ietekmes uz vidi novērtējumu attiecībā uz visiem iepriekšējiem lēmumiem saistībā ar projektu saskaņošanu, ja tiem var būt būtiska ietekme uz vidi.

67. Tādējādi, rezumējot, ir jākonstatē, ka plāns vai programma nosaka pamatprincipus, ja tiek pieņemti lēmumi, kuri ietekmē iespējami sekojošo projektu saskaņošanu it īpaši attiecībā uz vietas izvēli, darbības veidu, apjomu un darbības nosacījumiem vai resursu piešķiršanu.

2) Piemērošana rīcības programmām

68. Līdz ar to ir jāpārbauda, vai rīcības programmas atbilstoši Nitrātu direktīvas 5. pantam kritēriji var ietekmēt iekārtu intensīvai audzēšanai atbilstoši IVN direktīvas I pielikuma 17. punktam vai II pielikuma 1. punkta e) apakšpunktam projektu saskaņošanu vai neapstrādātās zemes vai daļēji neskarto platību izmantošanas zemkopībā atbilstoši II pielikuma 1. punkta b) apakšpunktam projektu saskaņošanu.

69. Beļģija to noraida, jo rīcības programmu saturu nosakot Nitrātu direktīva. Šo iebildumu varētu pieņemt tad, ja rīcības programmu veidošanā Nitrātu direktīvā dalībvalstīm nebūtu paredzēta nekāda rīcības brīvība. Šajā gadījumā rīcības programma atspoguļotu tikai Nitrātu direktīvā paredzēto ietvaru. Šādu obligāto direktīvas noteikumu īstenošanu ar ietekmes uz vidi novērtējumu vairs nevar grozīt, jo tas būtu veicams pirms direktīvas pieņemšanas.

70. Kā tomēr uzsver Komisija, Nitrātu direktīva atstāj dalībvalstīm konkretizēšanas rīcības brīvību, piemēram, noteiktos laikposmos nosakot mēslošanas aizliegumus. Ietekmes uz vidi novērtējums var dot ieguldījumu tam, lai šī rīcības brīvība tiktu izmantota optimāli, jo tas sniedz informāciju par dažādu alternatīvu ietekmi uz vidi.

71. Turklāt ne katrā gadījumā ir pietiekami, ja dalībvalstis rīcības programmas ierobežo ar specifiskiem Nitrātu direktīvā paredzētiem kritērijiem. Tieši pretēji, atbilstoši šīs direktīvas 5. panta 5. punktam tām ir jāveic tādi papildu pasākumi vai pastiprinātas darbības, kādi uzskatāmi par vajadzīgām, ja sākumā vai atbilstīgi pieredzei, kas gūta rīcības programmu īstenošanā, izrādās, ka pasākumi atbilstoši Nitrātu direktīvai nav pietiekami, lai samazinātu ūdens piesārņojumu, ko rada vai izraisa lauksaimnieciskas izcelsmes nitrāti, un novērstu turpmāku šādu piesārņojumu. No ietekmes uz vidi novērtējuma var izrietēt, ka ir nepieciešami šādi pasākumi.

72. Visbeidzot, nosakot rīcības programmas atbilstoši EKL 176. pantam (tagad — LESD 193. pants), dalībvalstīm ir brīvība noteikt stingrākus aizsargpasākumus.

73. Tādējādi Nitrātu direktīvas prasības attiecībā uz rīcības programmu neizslēdz, ka šī programma nosaka pamatprincipus projektu saskaņošanai.

74. Valonijas reģiona valdība norāda, ka atbilstoši piemērojamām valsts tiesībām mēslojuma iestrādāšanas zemē nav dzīvnieku intensīvās audzēšanas projektu saskaņošanas priekšmets. Runa esot par dažādiem pārvaldes procesiem, kas viens no otra neesot atkarīgi. Tādēļ rīcības programma dzīvnieku intensīvās audzēšanas projektus nevar ietekmēt.

75. Mani šis arguments nepārliecina.

76. Rīcības programmai ir jānovērš, ka lauksaimniecībā izmanto vairāk slāpekļa mēslojuma, nekā augi var pārstrādāt, jo slāpeklis piesārņo ūdeņus. Tādēļ primāri tā regulē slāpekli saturošā mēslojuma iestrādāšanu zemē, it īpaši pieļaujamo daudzumu, kā arī iestrādāšanas laikposmus, veidu un kārtību. Vienlaikus ar rīcības programmām tiek prasīts, lai lauksaimniecības uzņēmumiem būtu pietiekamas tā mēslojuma noliktavu kapacitātes, kurš uzkrājas laikā, kad tā iestrādāšana zemē ir aizliegta.

77. Attiecībā uz neapstrādātās zemes vai daļēji neskarto platību izmantošanu zemkopībā atbilstoši IVN direktīvas II pielikuma 1. punkta b) apakšpunktam rīcības programmas jau saskaņā ar Nitrātu direktīvu nosaka pamatprincipus attiecībā uz saimnieciskās darbības nosacījumiem. Tie izriet tieši no slāpekļa mēslojuma izmantošanas noteikumiem, kas ir jāievēro, izmantojot šīs platības.

78. Turklāt ir jāpieņem, ka arī atbilstoši Valonijas reģionā spēkā esošajiem noteikumiem vismaz regulējums attiecībā uz noliktavu kapacitātēm ietekmēs dzīvnieku intensīvās audzēšanas projektu saskaņošanu. Tas tāpēc, ka šajās iekārtās ir jāparedz pietiekamas noliktavu kapacitātes. Taču, visbeidzot, tas nav galīgais kritērijs.

79. Proti, jau no Savienības tiesību noteikumiem izriet, ka rīcības programmas nosaka minēto projektu saskaņošanas pamatprincipus. Minimālais ietekmes apmērs pastāv, jau pamatojoties uz IVN direktīvu; tālejošākās saistības attiecībā uz skarto projektu veidu daļu izriet no Padomes 1996. gada 24. septembra Direktīvas 96/61/EK par piesārņojuma integrētu novēršanu un kontroli [24] (turpmāk tekstā — "IVK direktīva").

80. Atbilstoši IVN direktīvas 8. pantam projektu, sakarā ar kuriem ir vajadzīgs ietekmes uz vidi novērtējums, saskaņošanas procesā ir jāņem vērā visi šī novērtējuma rezultāti. Novērtējuma pienākums katrā ziņā pastāv, izskatot projektus atbilstoši I pielikumam; šajā gadījumā — attiecībā uz dzīvnieku intensīvās audzēšanas iekārtām atbilstoši 17. punktam. Šāda novērtējuma ietvaros vērā ir jāņem ne tikai paredzēto darbu tiešā ietekme, bet arī ietekme uz vidi, ko varētu radīt šo darbu rezultātā tapušo iekārtu lietošana un ekspluatācija [25]. Tas iekļauj it īpaši sekas attiecībā uz ūdens kvalitāti, ko rada intensīvās audzēšanas iekārtas [26]. Tādējādi, saskaņojot intensīvās audzēšanas iekārtas, ir jāievēro, vai radušies ekskrementi var tikt pienācīgi uzglabāti un likvidēti.

81. Šīs ņemšanas vērā kontekstā rīcības programmā paredzētie pamatprincipi nodrošina vismaz to, ka iekārtu ekspluatācijai ir jābūt iespējamai atbilstoši programmas noteikumiem. Vienlaikus saskaņošana diez vai tiks atteikta ūdens piesārņojuma, ko rada vai izraisa lauksaimnieciskas izcelsmes nitrāti, dēļ, ja vien projekts atbilst programmas noteikumiem. Noteiktas saskaņā ar programmas mērķiem videi kaitīgas alternatīvas līdz

24 — OV L 257, 26. lpp., nozīmīga ir redakcija, kas ir ieviesta ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 18. janvāra Regulu (EK) Nr. 166/2006 par Eiropas Piesārņojošo vielu un izmešu pārneses reģistra ieviešanu un Padomes Direktīvu 91/689/EEK un 96/61/EK grozīšanu (OV L 33, 1. lpp.). Pa šo laiku Direktīva 96/61 tika aizstāta ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 15. janvāra Direktīvu 2008/1/EK par piesārņojuma integrētu novēršanu un kontroli (Kodificēta versija, OV L 24, 8. lpp.).

25 — Skat. iepriekš 12. zemsvītras piezīmē minētos spriedumus lietās *Abraham* u.c., 43. punkts, kā arī *Ecologistas en Acción-CODA*, 39. punkts.

26 — Skat. 2005. gada 8. septembra spriedumu lietā C-121/03 Komisija/Spānija (Krājums, I-7569. lpp., 88. punkts).

ar to tiek izslēgtas un citas — ūdeņus, iespējams, vairāk aizsargājošās — nav jāpārbauda un jāapsver. Konkrēti, tas skar ne tikai ekspluatācijas nosacījumus, bet var ietekmēt arī darbības vietu. Dzīvnieku intensīvās audzēšanas iekārtām jābūt saskaņotām tikai darbības vietās, kur ir pieejamas pietiekamas platības dzīvnieku ekskrementu iestrādāšanai zemē.

82. Rīcības programmu kā pamatprincipu avota iedarbība uz noteiktām dzīvnieku intensīvās audzēšanas iekārtām pat tiek pastiprināta ar citu direktīvu, proti, IVK direktīvu. Šī direktīva skar tādus pašus iekārtu veidus kā IVN direktīvas I pielikuma 17. punktā paredzētie, bet robežvērtības ir nedaudz zemākas (skat. IVK direktīvas I pielikuma 6.6. punktu), kādēļ tiek iekļauts vairāk iekārtu. Saskaņā ar IVK direktīvas 9. panta 1. punktu un 3. panta a) un b) punktu šādu iekārtu saskaņošanai ir jānodrošina, lai tās tiktu ekspluatētas tādējādi, lai tiktu veikti visi vajadzīgie preventīvie pasākumi piesārņojuma novēršanai un lai nerastos būtisks vides piesārņojums. Radušos dzīvnieku ekskrementu iestrādāšana zemē ir pieskaitāma šo iekārtu darbībai. Tādējādi šajā kontekstā rīcības programma ir ne tikai jāņem vērā, bet arī saistoši jāievēro.

83. Līdz ar to rīcības programmas nosaka pamatprincipus dzīvnieku intensīvās audzēšanas iekārtu saskaņošanai atbilstoši IVK direktīvas I pielikuma 6.6. punktam, kurām ir piemērojams vai nu IVN direktīvas I pielikuma 17. punkts, vai nu II pielikuma 1. punkta e) apakšpunkts.

84. Tādēļ uz pirmo jautājumu ir jāatbild, ka saskaņā ar SVN direktīvas 3. panta 2. punkta a) apakšpunktu attiecībā uz rīcības programmām atbilstoši Nitrātu direktīvas 5. pantam ir veicams ietekmes uz vidi novērtējums.

C — Par otro jautājumu

85. Tā kā jau no SVN direktīvas 3. panta 2. punkta a) apakšpunkta izriet, ka ir jāveic rīcības programmu ietekmes uz vidi novērtējums, attiecībā uz pamata lietu vairs nav būtiski, vai papildus pastāv pārbaudes pienākums atbilstoši b) apakšpunktam [27]. Tāpēc uz otro jautājumu es atbildēšu tikai pakārtoti.

27 — Tomēr praksē, arī veicot novērtējumu atbilstoši SVN direktīvas 3. panta 2. punkta a) apakšpunktam, ir jāņem vērā, vai pasākumi skar aizsargājamās teritorijas, jo ietekmei uz šīm teritorijām, iespējams, ir piemērojams cits mērogs. Pārbaudes veids gan nav šīs tiesvedības priekšmets.

86. Ar šo jautājumu Valsts padome vēlas noskaidrot, vai rīcības programmu ietekmes uz vidi novērtējums ir vajadzīgs to ietekmes uz aizsargājamām teritorijām dēļ Dzīvotņu aizsardzības direktīvas vai Putnu aizsardzības direktīvas izpratnē.

87. SVN direktīvas 3. panta 2. punkta b) apakšpunktā ir paredzēts, ka ietekmes uz vidi novērtējums ir jāveic attiecībā uz visiem plāniem un programmām, kuru iespējamās ietekmes uz aizsargājamām teritorijām dēļ ir noteikta prasība veikt novērtējumu saskaņā ar Dzīvotņu aizsardzības direktīvas 6. vai 7. pantu. Saskaņā ar šīm normām visos plānos vai projektos, kas nav tieši saistīti ar konkrētu teritoriju vai nav vajadzīgi tās apsaimniekošanai, bet kas atsevišķi vai kopā ar citiem plāniem vai projektiem varētu būtiski ietekmēt minēto teritoriju, attiecīgi izvērtē ietekmi uz šo teritoriju, ievērojot tās aizsardzības mērķus.

88. Rīcības programmas atbilstoši Nitrātu direktīvas 5. pantam nav tieši saistītas ar konkrētām teritorijām Dzīvotņu aizsardzības direktīvas vai Putnu aizsardzības direktīvas izpratnē un nav vajadzīgas to apsaimniekošanai. Tāpēc ietekmes uz vidi novērtējums ir veicams tad, ja rīcības programma atsevišķi vai kopā ar citiem plāniem vai projektiem varētu aizsargājamās teritorijas būtiski ietekmēt.

89. Šajā sakarā ir jāpārbauda, vai pastāv varbūtība vai risks, ka attiecīgais pasākums var ievērojami ietekmēt skarto teritoriju [28]. Ievērojot it īpaši piesardzības principu, šāds risks pastāv tad, ja, ņemot vērā objektīvus apstākļus, nevar izslēgt, ka attiecīgais plāns vai projekts ievērojami ietekmēs attiecīgo teritoriju [29].

90. Attiecībā uz plānošanas pasākumiem ar Dzīvotņu aizsardzības direktīvas 6. panta 3. punktu tiek prasīts veikt pārbaudi, ja tā var būtiski ietekmēt projektu saskaņošanu, kuri var būtiski ietekmēt attiecīgās aizsargājamās teritorijas [30]. Tomēr plāni ir jānorobežo no iepriekšējas administratīvās apspriešanas un tiem ir jāuzrāda tāda precizitātes pakāpe, ka ietekmes uz vidi novērtējums ir nepieciešams [31].

91. Parasti pārbaudes pienākumam atbilstoši SVN direktīvas 3. panta 2. punkta b) apakšpunktam būtu jāattiecas uz plāniem vai programmām, kas iekļauj konkrētus projektus,

28 — Iepriekš 18. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Waddenvereniging* un *Vogelbeschermingsvereniging*, 43. punkts; 2005. gada 20. oktobra spriedums lietā C-6/04 Komisija/Apvienotā Karaliste (Krājums, I-9017. lpp., 54. punkts) un 2007. gada 4. oktobra spriedums lietā C-179/06 Komisija/Itālija (Krājums, I-8131. lpp., 34. punkts).

29 — Iepriekš 18. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Waddenvereniging* un *Vogelbeschermingsvereniging*, 44. punkts; iepriekš 28. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā Komisija/Apvienotā Karaliste, 54. punkts, un iepriekš 18. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā Komisija/Īrija, 254. punkts.

30 — Iepriekš 28. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā Komisija/Apvienotā Karaliste, 55. punkts.

31 — Iepriekš 28. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā Komisija/Itālija, 41. punkts.

kuri ir saistīti ar noteiktām aizsargājamām teritorijām, piemēram, tāda koridora ceļa būvēšanai plānošana, kurš skar aizsargājamo teritoriju.

92. No Nitrātu direktīvas turpretim neizriet, ka rīcības programma atbilstoši 5. pantam obligāti ietekmē projektu, kuri var būtiski negatīvi skart aizsargājamās teritorijas, saskaņošanu. Tam, vai projekts ir saderīgs ar rīcības programmu, vēl nav nozīmes jautājumā, vai tas ir pieļaujams, ja tas ietekmē aizsargājamu teritoriju. Nozīmīga šajā sakarā ir Dzīvotņu aizsardzības direktīva.

93. Arī no Dzīvotņu aizsardzības direktīvas neizriet, ka rīcības programmas ir nozīmīgas, lai saskaņotu projektus, kuri ir saistīti ar aizsargājamām teritorijām. 6. panta 3. punkta otrajā teikumā un 6. panta 4. punktā turpretim ir noteikti atsevišķi kritēriji plānu un projektu apstiprināšanai, kuri nav tieši saistīti ar rīcības programmu mērķiem.

94. Saskaņā ar Dzīvotņu aizsardzības direktīvas 6. panta 3. punkta otro teikumu kompetentās valsts iestādes dod piekrišanu projektam tikai ar nosacījumu, ka tās ir pārliecinājušās, ka šī darbība nekaitēs attiecīgās teritorijas viengabalainībai. Tā tas ir gadījumā, ja no zinātniskā viedokļa nepastāv pamatotas šaubas par šādas ietekmes neesamību [32]. Kritēriji tam ir teritorijas saglabāšanas mērķi [33].

95. Ja šādas negatīvas sekas nav izslēgtas, saskaņošana Dzīvotņu aizsardzības direktīvas 6. panta 4. punkta izpratnē ir iespējama, ja nav alternatīva risinājuma, ja projekts ir jāīsteno sevišķi svarīgu sabiedrības interešu labā, un ar nosacījumu, ka dalībvalsts veic visus vajadzīgos kompensācijas pasākumus, lai nodrošinātu *Natura* 2000 tīkla kopējās vienotības aizsardzību [34]. Rīcības programmām atbilstoši Nitrātu direktīvas 5. pantam šajā sakarā nav nekādas nozīmes.

96. Tomēr nevar noliegt, ka rīcības programma var būtiski negatīvi ietekmēt aizsargājamas teritorijas.

97. Pirmkārt, rīcības programmā dalībvalsts var paredzēt pasākumus, kuri pārsniedz

32 — Iepriekš 18. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Waddenvereniging* un *Vogelbeschermingsvereniging*, 59. punkts.

33 — Skat. iepriekš 18. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā Komisija/Īrija, 259. punkts.

34 — Iepriekš 18. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā Komisija/Īrija, 260. punkts.

Nitrātu direktīvas prasības un kuru mērķis ir ietekmēt ar aizsargājamām teritorijām saistītu projektu saskaņošanu.

98. Otrkārt, teritorijas saglabāšanas mērķiem tieši vai netieši var būt saistība ar rīcības programmu; piemēram, gadījumā, ja ir jāizvairās no ūdens eitrofikācijas. Lai ievērotu šo mērķi, par pietiekamu varētu uzskatīt piemērotu rīcības programmu. To, vai šāda saistība pastāv, var konstatēt, tikai pārbaudot aizsargājamas teritorijas, uz kuru ir vērsta rīcības programma, saglabāšanas mērķus.

99. Un, *treškārt*, rīcības programmas var ietekmēt saskaņošanu Dzīvotņu aizsardzības direktīvas 6. un 7. panta izpratnē citu valsts iekšējo tiesību normu rezultātā. Šāda saistība gan var būt pretēja Dzīvotņu aizsardzības direktīvas prasībām attiecībā uz projektu saskaņošanu, bet nevar izslēgt, ka privātpersonas uz attiecīgiem noteikumiem tomēr var atsaukties.

100. To, vai rīcības programma, aizsargājamo teritoriju saglabāšanas mērķi vai citas valsts iekšējo tiesību normas rīcības programmām piešķir šādu ietekmi, attiecīgajā gadījumā izskata vienīgi kompetentas valsts iekšējās tiesas.

101. Ja Tiesa sniegs atbildi uz otro jautājumu, tai tādējādi būtu jāatbild, ka saistībā ar rīcības programmu atbilstoši Nitrātu direktīvas 5. pantam ietekmes uz vidi novērtējums saskaņā ar SVN direktīvas 3. panta 2. punkta b) apakšpunktu ir jāveic tad, ja tajā paredzētā regulējuma, aizsargājamo teritoriju saglabāšanas mērķu vai citu valsts iekšējo tiesību normu rezultātā šī programma var radīt būtisku negatīvu ietekmi uz aizsargājamām teritorijām.

D — *Par trešo jautājumu*

102. Trešais jautājums attiecas uz pienākumu veikt plānu un programmu ietekmes uz vidi novērtējumu atbilstoši SVN direktīvas 3. panta 4. punktam. Saskaņā ar šo normu dalībvalstis nosaka, vai citi, 2. punktā neminēti plāni un programmas, kuros noteikti pamatprincipi projektu turpmākās attīstības saskaņošanai, var būtiski ietekmēt vidi.

103. Šīs normas gadījumā runa ir par nodrošinājumu, kuram tad, ja viens pārbaudes pienākums jau pastāv, nav nozīmes. Izskatāmajā situācijā tas tā ir.

104. Ja Tiesa tomēr secinātu, ka rīcības programma nosaka projektu saskaņošanas pamatprincipus, bet neviens no attiecīgajiem projektiem IVN direktīvas I vai II pielikumā nav minēts un nav vajadzīgs nekāds ietekmes novērtējums atbilstoši Dzīvotņu aizsardzības direktīvas 6. panta 3. punktam, tai būtu jāpārbauda, vai rīcības programmai var būt būtiska ietekme uz vidi.

105. Beļģija apstrīd, ka Valonijas reģiona rīcības programmai var būt būtiska ietekme uz vidi. Tai esot jāierobežo ūdens piesārņojums un tādējādi tā kalpojot vides stāvokļa uzlabošanai.

106. Es jau esmu paudusi nostāju, ka projekta vienīgi labvēlīga ietekme uz vidi IVN direktīvas izpratnē būtībā nav svarīga. Direktīvas mērķi — it īpaši augstais vides aizsardzības līmenis (1. pants) — neprasa veikt novērtējumu tikai tāpēc, ka projekts var būtiski uzlabot vides stāvokli [35]. Tomēr Tiesa šo nostāju ir noraidījusi [36]. SVN direktīvas kontekstā pat vēl vairāk apsvērumu liecina par to, lai par būtisku uzskatītu arī pozitīvu ietekmi uz vidi. Tas tāpēc, ka ietekmes uz vidi novērtējumam, kā uzsver *Inter-Environnement Wallonie*, ir tieši jāiekļauj arī pozitīvā ietekme uz vidi (I pielikuma f) punkta 1. norāde).

107. Galu galā šis jautājums var palikt atklāts, jo rīcības programmām var būt būtiska negatīva ietekme uz vidi. To mērķis gan var būt vides uzlabošana, bet tām ne obligāti ir tikai laba ietekme uz vidi. Tās nosaka, kādā mērā ir atļauta darbība, kurai var būt negatīva ietekme uz vidi: slāpekļa mēslojuma izmantošana lauksaimniecībā. Tāpēc kļūdainām rīcības programmām var būt būtiska negatīva ietekme uz vidi.

108. Līdz ar to rīcības programmām atbilstoši Nitrātu direktīvas 5. pantam var būt būtiska ietekme uz vidi SVN direktīvas 3. panta 4. punkta izpratnē.

35 — 2008. gada 20. aprīļa secinājumi iepriekš 12. zemsvītras piezīmē minētajam spriedumam lietā *Ecologistas en Acción-CODA*, 50. punkts. Varbūt šādā veidā ir saprotams šajā punktā neskaidrais 2008. gada 6. novembra spriedums lietā C-247/06 Komisija/Vācija, 50. punkts.

36 — Iepriekš 12. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Ecologistas en Acción-CODA*, 41. punkts.